

Bouwen aan de samenleving

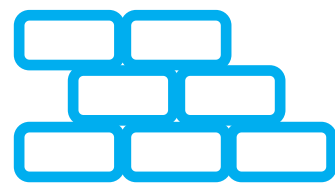
Visie op het vak Burgerschap

Maart 2022

ROC **FRIESE POORT**

Bouwplaats van de samenleving

“Het onderwijs dat we aanbieden stimuleert studenten om bouwers van de samenleving van de toekomst te zijn doordat zij in zichzelf investeren en zo ontdekken wat zij kunnen en willen, verlangen en hopen.” – Erik Borgman in ‘De school als bouwplaats’.

Scholen worden vaak gezien als plekken waar studenten kennis en vaardigheden opdoen die ze voor hun toekomst nodig hebben. Maar ROC Friese Poort leidt niet alleen op voor een diploma of vak in de toekomst. Wij leiden ook op voor het leven, en dat leven is nu. We noemen dat Brede Vorming.

Ontmoetingsplaats

Onze school is een ontmoetingsplaats. Een vorm van samenleven en een onderdeel van de samenleving. Studenten vormen zich als persoon doordat ze bij ons verbindingen aangaan met zichzelf, de ander en de wereld. Daarin komen ze vragen tegen als: wie ben ik? Hoe ben ik in het contact met anderen? Waar sta ik voor? En wat voor steentje wil ik bijdragen aan een groep of de maatschappij? Studenten leren dat zij niet alleen onderdeel zijn van een samenleving, maar er ook mede vorm aan geven.

Bouwplaats

In die zin is de school een bouwplaats, of geboorteplaats, van de samenleving van de toekomst. Hier wordt de toekomstige generatie bouwers gevormd. Het vak Burgerschap kan eraan bijdragen dat studenten voldoende kennis, vaardigheden én zin krijgen om aan hun samenleving te bouwen. Met respect voor elkaar, voor de democratische rechtsstaat en de vrijheden die we daarin hebben. En vanuit de gedachte dat elke nieuwe generatie de toekomst anders wil vormgeven. Elke student brengt unieke talenten en idealen mee naar de bouwplaats. De vraag is dan: hoe kan jij met jouw unieke inbreng meebouwen aan een samenleving die steeds in beweging is?

Op ROC Friese Poort stimuleren we studenten vrije mensen te worden, die vanuit hun eigen visie en idealen bijdragen aan de samenleving van de toekomst. We ondersteunen dit proces met burgerschapsonderwijs dat uitdagend is voor studenten en dat we samen met hen vormgeven.

Studenten verkennen nieuwe werelden en gaan op zoek naar mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan de samenleving. Dit zorgt voor nieuwe ervaringen waarmee ze gaandeweg hun mening kunnen aanscherpen. Studenten leren door te doen en te ontmoeten. Door ervaringen op te doen en daar vervolgens op te reflecteren.

Brede vorming en burgerschap

Studenten leren bij ROC Friese Poort meer dan alleen een vak. Naast het opleiden voor een werkveld dat continu in beweging is, stimuleren we onze studenten te ontdekken wat ze waardevol vinden in het leven. Er is zowel aandacht voor Vakmanschap, als voor Brede Vorming. Anders gezegd: ‘We leiden niet alleen op voor een diploma, maar voor het leven’. Vakmanschap is belangrijk, maar minstens zoveel aandacht is nodig om studenten in staat te stellen zich te ontwikkelen tot veerkrachtige en zelfverzekerde mensen, die een persoonlijk antwoord geven op het appel dat op hen wordt gedaan.

Brede Vorming gaat over de vraag ‘hoe’ je als mens wilt zijn. Over hoe je omgaat met andere mensen en hoe je jezelf staande houdt in onze complexe wereld. Brede Vorming is als het ware ‘het zout in de pap’; het is er, maar je vindt het niet per se terug in een vak of in een bepaald lesuur. Het aanbieden van Brede Vorming is een collectieve ambitie waar alle medewerkers van ROC Friese Poort een rol in kunnen spelen. Het overstijgt het denken in vakken en krijgt vorm in (on-) geplande ontmoetingen, projecten, activiteiten en studieperiodes in het buitenland of via deelname aan binnen- of buitenlandse activiteiten op het gebied van Kunst, Sport, allerlei vormen van Levensbeschouwing.

Burgerschap daarentegen, zou je de krenten in de pap kunnen noemen. Het komt op enigerlei wijze terug in het rooster en er is een bepaalde groep collega’s die een specifieke taak hebben in de Burgerschapsvorming van studenten. Voor het vak Burgerschap gelden landelijke eindtermen. Als ROC Friese Poort willen we Burgerschap een prominente plek in ons onderwijs geven. Wat we daarmee beogen en hoe we dat willen doen is uitgewerkt in deze visie op burgerschap.

2 Wat beogen we

Burgerschapsvorming is een relatief open proces waarvan de uitkomst vooraf niet te voorspellen is en zeker niet kan worden opgelegd. Studenten verwerven kennis en krijgen waarden en richtinggevende ideeën aangereikt, die nodig zijn om optimaal te kunnen en willen deelnemen en bijdragen aan de samenleving.

We beogen om actief burgerschap en sociale integratie op doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen en doen daarbij een beroep op studenten om dit daadwerkelijk in praktijk te brengen.

We nodigen studenten op een aansprekende manier uit om zelf actief aan de slag te gaan met zin en betekenisgeving en te komen tot een doorleefde vorm van eigen idealen, waarden en normen.

We beogen kennis van- en het respect voor basiswaarden van de democratische rechtsstaat en een brede cultuuroverdracht te bevorderen, waarbij het onze ambitie is om bij studenten het verlangen op te wekken zich thuis te voelen in de wereld, zonder het idee dat je er aldoor zelf het centrum van bent.

We stimuleren studenten om niet alleen sociale en maatschappelijke competenties te ontwikkelen, maar deze competenties, o.a. in de vorm van MDT (maatschappelijke diensttijd), in te zetten in onze pluriforme samenleving.

Burgerschapsvorming levert een bijdrage aan een schoolcultuur die in overeenstemming is met de democratische basiswaarden. Studenten worden in het kader van hun opleiding gestimuleerd te participeren in een omgeving die als veilig ervaren wordt, een omgeving waar studenten en personeel zich geaccepteerd voelen.

Het is onze ambitie om studenten te inspireren om de spelregels van een vrije en pluriforme samenleving in acht te nemen, zelfstandig te willen oordelen, verantwoordelijkheid te nemen en op een open manier met diversiteit om te gaan. Deze ambitie geldt voor al onze studenten, BOL en BBL, jong en oud. De wijze waarop we daar vorm aan geven wordt in deze visie beschreven voor de BOL studenten. De visie is daarmee leidend voor het BOL-onderwijs. Voor ons BBL-onderwijs gelden dezelfde wettelijke eisen. Voor volwassenen vraagt het burgerschapsonderwijs soms om een andere vorm. In dat geval is deze visie een inspiratiedocument.

3 Het kloppend hart

Doen, Ontmoeten, Ervaren en Reflecteren

Als je rondloopt op een bouwplaats weet je niet vanaf de eerste dag wat je moet doen. Je krijgt uitleg en daardoor groeit je kennis. Je gaat jouw bijdrage op die bouwplaats eigenlijk pas echt begrijpen als je zelf die hamer mag vasthouden. Zo werkt het ook in het vak Burgerschap. We stimuleren studenten om na te denken over wie zij zijn en hoe ze zich verhouden tot anderen en de samenleving. Dat is niet iets wat je ineens inziet of kan. Je ontwikkelt het door die samenleving in te stappen en ervaring op te doen.

Vandaar dat we ons in het vak Burgerschap richten op: Doen, Ontmoeten, Ervaren en Reflecteren. Eén van de krachtigste leeromgevingen is de praktijk van alledag. Bij Burgerschap is dit de samenleving waarin we onszelf en de ander tegenkomen. Daar bieden we het vak Burgerschap dan ook vooral aan. Daarnaast zijn er regelmatig contactmomenten tussen studenten en de docent Burgerschap. Dit voor kennisoverdracht en het aanleren van vaardigheden (kwalificatie), maar ook voor gezamenlijke reflectie. In de cyclus van doen, ontmoeten, ervaren en reflecteren, werken studenten ook meteen aan 21e-eeuwse vaardigheden.

De centrale vraag bij het vak Burgerschap is: hoe kunnen we er in gesprek met studenten voor zorgen dat ROC Friese Poort een goede bouwplaats is voor de samenleving? Doen, ontmoeten, ervaren en reflecteren, gaan over zelf de wereld instappen en de wereld de school binnenhalen.

Gesprekken voeren met mensen die anders denken dan jij, binnenkijken op plekken waar je gewoonlijk niet komt, ervaringen opdoen die je thuis niet meekrijgt. En dit vervolgens bespreekbaar maken en erop reflecteren: wat heb ik gezien? Wat vind ik ervan? Wat vind ik zelf waardevol en wat geeft mij richting? En wat wil ik bijdragen in de samenleving? Op deze manier wordt het begrip burgerschap tastbaar en voelbaar. Zo leer je bij ons meer dan een vak. Je leert je weg te vinden in de samenleving en ontdekt wie jij bent en wat jij als uniek mens te geven hebt aan anderen in de wereld.

Het gaat niet alleen over dialoog tussen docenten en studenten of met anderen buiten ROC Friese Poort. Het gaat om het stimuleren van dialoog tussen docenten Burgerschap en binnen onderwijsteams om kennis te delen. Maar het gaat ook om het vak Burgerschap een volwaardige plek te geven in het onderwijs door andere vakken met maatschappelijke context bij Burgerschap te betrekken en een duidelijke link te maken met Brede Vorming.

DOEN

Erop uit trekken, een bijdrage leveren aan de regio, een jaarkalender met activiteiten, betrekken van maatschappelijke organisaties, samenwerken met educatie (startcollege), variatie in de lessen, cross-overs met andere opleidingen

ONTMOETEN

Op bezoek bij een AZC, gevangenis, rechtbank, Voedselbank, theater, kerk/tempel, natuur. Digitale lezingen/sprekers over de vestigingen heen.

ERVAREN

Participeren bij instellingen en instanties. Vrijwilligerswerk of maatschappelijke stages.

REFLECTEREN

Aanspreken van de ratio, analyseren, helder maken en toelichten. Luisteren, Zien, Vertrouwen, Open, Eigenheid, Ontmoeten Kernvragen: - Wat heb je nodig - Wat heb je te geven?)

Samen bouwen aan burgerschap

Met studenten en het onderwijsteam

Een samenleving bouw je niet alleen. En het vak Burgerschap ook niet. Docenten Burgerschap bedenken samen met studenten en het hele onderwijsteam hoe het vak Burgerschap er gaat uitzien. Het vak heeft een vaste plek in de curriculumontwikkeling.

Zowel studenten als teamleden doen en denken mee bij de invulling, uitvoering en evaluatie. Steeds vanuit de gedachte: hoe maken we samen een bouwplaats

die studenten voldoende kennis, vaardigheden én zin geeft om aan hun samenleving te bouwen? Het goed benutten van de netwerken van de studenten biedt daarbij mooie kansen. Voor welk maatschappelijk doel zetten zij zich al in? Wat speelt er op de voetbalclub of in de wijk en kun je daar bij aansluiten? Studenten zijn verbonden met leeftijdsgenoten in en buiten de school. Dat zijn soms krachtig en geëngageerde peergroups.

Met externe partijen

Samen bouwen aan het vak Burgerschap betekent ook het betrekken van externe partners, om het doen, ontmoeten en ervaren in de praktijk mogelijk te maken. Hoe kunnen we ontwikkelingen de school binnenhalen en buiten de school een rol van betekenis spelen? Passend bij een werkveld en een samenleving die onderhevig zijn aan sterke verandering? Het is krachtig als je burgerschapsonderwijs kunt verbinden met het netwerk van de beroepspraktijk en de actualiteit die daar speelt. Of leg de verbinding met maatschappelijke organisaties. MDT (maatschappelijke diensttijd) is hierbij een mooie werkvorm, concreet en tastbaar: studenten leveren een bijdrage aan de samenleving door er minimaal twee weken ervaring in op te doen. Ook flexibel onderwijs biedt mooie mogelijkheden. Zoals groepjes studenten van

verschillende opleidingen die samen in een project stappen. Steeds is het de kunst aan te sluiten bij de actualiteit én bij de kernwaarden van ROC Friese Poort. En ook aan te sluiten bij wat andere scholen doen, zodat doorlopende leerlijnen ontstaan.

Met collega-docenten Burgerschap

Binnen de kaders van deze visie hebben teams de vrijheid om vorm te geven aan het vak. Per opleiding of vestiging is het aanbod anders. Bij bijvoorbeeld ICT of Techniek zijn er nu eenmaal andere interesses en aanknopingspunten dan bij Horeca of Zorg & Welzijn. Ook zal het vak er voor jongere studenten anders uitzien dan voor volwassen studenten. Een goede invulling vinden, vraagt creativiteit en het vermogen om het onderwijs te verbinden met de praktijk, de maatschappij en de leefwereld van onze studenten. Het vraagt ook om didactische en pedagogische kwaliteiten die maken dat het onderwijs uitdagend is maar ook veilig voelt. Niet elke docent Burgerschap hoeft daarbij zelf het wiel uit te vinden. En er zijn veel mooie initiatieven die actief worden gedeeld, bijvoorbeeld op het platform Teezr.nl. Docenten Burgerschap ontmoeten elkaar om kennis en ervaringen uit te wisselen, elkaar te inspireren en samen te werken op actuele thema's.

4 De vijf dimensies of levenssferen van Burgerschap

Voor alle mbo-opleidingen gelden dezelfde wettelijke eisen voor het vak Burgerschap. Deze zijn beschreven in vier dimensies of levenssferen. Wij voegen daar zelf nog een vijfde aan toe passend binnen ons onderwijs. Het is ons doel dat alle studenten zich aan het einde van hun opleiding aantoonbaar hebben verdiept in alle vijf dimensies of levenssferen. Voor een eenjarige opleiding betekent dit een andere aanpak dan voor een vierjarige opleiding. De dimensies hoeven niet los van elkaar te worden gezien; in de praktijk lopen ze door elkaar.

De levenssferen en dimensies zijn:

- Politiek – juridische dimensie (inclusief mensenrechten)
- Economische dimensie (inclusief duurzaamheid)
- Sociaal – maatschappelijk dimensie (inclusief diversiteit: etnisch, religieus, seksueel en gender)
- Vitaliteit burgerschap (inclusief gezondheid)
- Digitale weerbaarheid en digitaal moreel kompas

Binnen deze vijf dimensies of levenssferen besteden we aandacht aan de vaardigheid 'kritisch denken' en spelen we in op de actualiteit. Bij elke dimensie staan enkele voorbeelden. De mogelijkheden zijn natuurlijk enorm!

De politiek-juridische dimensie

Hier leren studenten hoe de parlementaire democratie, de rechtsstaat en het rechtssysteem werken. En hoe ze zelf kunnen deelnemen aan de politieke besluitvorming. Wat is eigenlijk de rol van de overheid en hoe worden politieke besluiten genomen? Welke politieke partijen zijn er en hoe maak je een keuze? Ga jij stemmen? Wat is de invloed van de Europese Unie op Nederland? En, hoe kun je betrokken zijn bij beslissingen voor jouw wijk of gemeente? Het is belangrijk in deze dimensie dat studenten inzicht krijgen in de onderwerpen waarover de politiek beslist. Dat ze weten welke onderwerpen ze interessant vinden en welke meningen en belangen hierbij spelen. Ook leren studenten in deze dimensie over de basiswaarden van onze samenleving, zoals mensenrechten en acceptatie van diversiteit. En hoe die basiswaarden een richtlijn zijn voor hun eigen mening en handelen.

De economische dimensie

In deze dimensie gaat het aan de ene kant om deelname aan het arbeidsproces. Hoe is dat georganiseerd in Nederland? Wat wil en kan jij daaraan bijdragen? Hoe weet je welke regels er gelden in een bedrijf? Hoe kan je opkomen voor jouw rechten als werknemer en welke plichten heb je? Wat vind je van inkomensverschillen? En hoe werkt het systeem van uitkeringen eigenlijk? Aan de andere kant gaat deze dimensie over de rol als consument. Welk verschil kan je maken met je koopgedrag? Hoe ga je om met geld? Hoe kom je aan eerlijke informatie als je iets koopt? Binnen deze dimensie hoort ook aandacht voor duurzaamheid. Hoe zit het met jouw CO2-uitstoot en hoe belangrijk vind je dat?

De sociaal-maatschappelijke dimensie

In deze dimensie gaat het om het bevorderen van een actieve deelname aan de samenleving. Hoe vind jij je weg in de samenleving? In je eigen woonomgeving, op school, op je werk en in zorgsituaties. Wat draag je bij aan het leven van anderen en de wereld in het algemeen? Het is van belang dat studenten breed geaccepteerde sociale omgangsvormen kunnen toepassen. En dat zij verschillen tussen mensen gaan kennen, accepteren en waarderen (etnisch, religieus, seksueel, gender). Dat ze in hun opvattingen en gedrag respect tonen voor culturele verscheidenheid.

Vitaal burgerschap

Binnen deze dimensie gaat het om de zorg voor je eigen vitaliteit en fitheid, als burger en als werknemer. Er is aandacht voor sporten en bewegen, maar ook voor risicogedrag zoals slechte voeding, roken, alcohol, onveilige seks en drugs. Weet jij hoe je gezond eet en of je voldoende beweegt? Wat doe je als je veel stress hebt van het leren of werken? Hoe zorg jij voor je ontspanning? Bij deze dimensie gaat het ook om de vraag waar je bij hoort. Bij vrienden waarmee je sport of muziek maakt, bij een gezin, familie of andere groepen waar mensen zich thuis voelen.

Voorbeelden: Studenten kunnen op bezoek gaan bij mensen die een verslaving hebben overwonnen. Ook

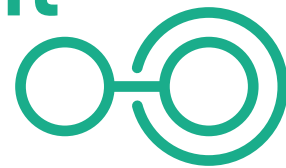
kunnen ze in gesprek gaan over een goede balans tussen werken, zorgen, leren en ontspannen. Of over de vraag bij wie ze horen.

Digitaal burgerschap

Binnen deze dimensie gaat het om het versterken van je eigen morele digitale kompas. Hoe bescherm je je eigen persoonsgegevens én die van anderen? Bijvoorbeeld van de mensen in je persoonlijke

omgeving of met wie je in je beroep te maken hebt. Hoe ga je om met al die informatieprikkelers van social media? Hoe zorg je dat je zelf de juiste informatie vindt en je eigen mening kunt onderbouwen? En hoe houd je de balans in online en offline activiteiten? In deze dimensie verkennen we onze digitale normen en waarden en staan we stil bij de vraag hoe je die kunt uitdragen. We gebruiken hierbij de methodiek van het digitale Kompas.

5 Zo borgen we de kwaliteit van Burgerschap

Studenten die de kans krijgen om volop te doen, ervaren, ontmoeten en reflecteren binnen het vak Burgerschap. En docenten Burgerschap die zich daarin goed ondersteund voelen, door hun naaste collega's en de organisatie. Dat is belangrijk voor de kwaliteit van het vak Burgerschap. Daarom is het belangrijk om met elkaar een aantal richtlijnen af te spreken en hoe we daar invulling aan geven.

Verankerd in het curriculum

- De visie op onderwijs van het team is in lijn met de visie van ROC Friese Poort op burgerschap. Vanuit deze visie worden in het team bewuste keuzes gemaakt voor de wijze waarop het vak Burgerschap wordt aangeboden. Het vak Burgerschap wordt op deze manier gedragen door het hele team.
- Burgerschap heeft een expliciet plek in de programmering en wordt als zodanig ook herkenbaar in het rooster opgenomen zodat er vaste contactmomenten zijn met de docent Burgerschap.
- Burgerschap kan daarbij als vak apart worden geroosterd, maar het kan ook in verbinding met andere onderwijsactiviteiten of -modules worden geprogrammeerd. Dit biedt nieuwe kansen voor de verbinding met de beroepspraktijk en maatschappelijke ontwikkelingen en maakt dat ook meerdere docenten betrokken zijn bij het burgerschapsonderwijs. Hierbij is het wel van belang dat de leerdoelen van Burgerschap zijn geëxpliciteerd. De docent Burgerschap behoudt hierin de regie.
- Voor de BOL opleidingen niveau 2 t/m 4 geldt dat er een vaste normering is van 120 lesuren Burgerschap per opleiding. Het zwaartepunt van de uren ligt in het begin van de opleiding.
- Het gaat hierbij om herkenbaar in het rooster opgenomen lesuren. Dit staat los van de uitvoeringsvorm: als apart vak of meer geïntegreerd met andere onderwijsactiviteiten.
- Het is duidelijk hoe het curriculum wordt ingevuld, wat de leerdoelen zijn en hoe die worden getoetst, hiervoor zijn criteria opgesteld.
- Studenten worden hierover aan het begin van het schooljaar geïnformeerd. Zo weten zij precies

welke inspanning zij voor Burgerschap moeten verrichten om hun diploma te halen.

- De vorm waarin zij werken aan hun leerdoelen ligt deels vast, maar studenten worden ook nadrukkelijk uitgenodigd zelf met voorstellen te komen over de invulling van het onderwijs. Zo krijgt co-creatie met studenten vorm.
- De kwaliteit van het onderwijs wordt systematisch meegenomen in de evaluaties van het onderwijs. Daarbij wordt gekeken of de leerdoelen ook zijn behaald. Op basis van de uitkomsten worden waar nodig aanpassingen gedaan.

Burgerschapsportfolio als toetsing

- Het vak Burgerschap kent geen resultaat-verplichting, maar een inspanningsverplichting. Juist daarom is het zo belangrijk dat studenten weten wat er van ze wordt verwacht en welke leerdoelen we stellen. Hierbij is het van belang dat de cyclus van doen, ontmoeten ervaren en ook in de leerdoelen wordt geëxpliciteerd.
- Op basis van eerder genomen doelen willen we een Burgerschapsportfolio inrichten waar alle BOL studenten gebruik van maken. Het wordt hun persoonlijke Burgerschapsportfolio. Hierin laten studenten de afgesproken inspanningen zien in de vorm van een eindpresentatie, filmpjes, verslagen, internationale stages, deelname aan activiteiten, of het behalen van een kennistoets.
- De ontwikkeling van het portfolio wordt bij een groep docenten belegd, in opdracht van de DR. De volgende thema's komen terug in de opbouw:
 - **Participatie** (in termen van doen, ontmoeten, ervaren)
 - **Kennis** (feiten, informatie en regels uit de 4 domeinen)
 - **Vaardigheden** (21e eeuwse vaardigheden)
 - **Deugden / Waarden** (o.a. basiswaarden)
 - **Identiteit** (Persoonsvorming / professionele- en persoonlijke identiteit)
- De student kan voor een deel zelf bepalen op welke wijze hij of zij aantoont dat het voldoet aan de leerdoelen.

- Moeilijk meetbare resultaten worden geduid door studenten te laten reflecteren op wat een bepaalde activiteit of gebeurtenis voor ze betekent (in plaats van wat ze weten). Het gaat erom dat studenten de vrijheid voelen – en zich uitgenodigd voelen – om deel te nemen aan de samenleving.
- Voor de vrijstellingen van Burgerschap wordt een apart vrijstellingenbeleid ontwikkeld, dit wordt nader uitgewerkt door een groep docenten in opdracht van de DR.

Waarderen van de docenten Burgerschap

- Het vak Burgerschap wordt gegeven door bekwame docenten. De docenten Burgerschap beschikken over een relevante opleiding of scholing. Om dit te bevorderen is een FP breed aanbod gericht op deskundigheidsbevordering zoals opleidingen, trainingen en bijeenkomsten
- Binnen de taak Burgerschap is ruimte en tijd

voor opdoen van inspiratie, voor samenwerking, voor projecten, voor invullen van de uren op basis van actualiteit en om samen te werken met andere onderwijsteams als het gaat om Brede Vorming.

- Binnen ROC Friese Poort worden bijeenkomsten georganiseerd voor kennisuitwisseling.
- Er is een ROC Friese Poort-brede showcase voor uitwisselen van ideeën en uitwerkingen van deze ideeën.
- Iedere docent Burgerschap heeft een maatje, zodat je niet alleen de kar hoeft te trekken.
- De docent Burgerschap en/of vakgroep krijgt ondersteuning van DOK, een I-coach, onderwijskundig, kwaliteitszorgmedewerker en beschikt over eigen leermiddelen voor het gebruik bij thema's.
- De opleidingsmanagers vervullen een belangrijke rol als het gaat om inspireren, enthousiasmeren en vertrouwen geven.

